

za planou fabulaci. Nesoudím zde díla Pirnerova, ale tolik jest patrné každému, kdo je sledoval a alespoň zčásti zná, že Pirner jest spíše protinožcem Mánesovým než jeho synem. Mánes naivní duch samozřejmě milostné něhy, půl snivec, půl rozkošník a plnokrevný výtvarník každým coulem — a Pirner malíř přemítavý a hluboko- i těžkomyslný, malířský hloubavec a aranžér hádankových scén výtvarných, v jehož tvorbě jest cosi umělého, hašišového i abstraktního a poněkud chudokrevného (neodsuzuji ani nerozsuzuji zde, chci jen charakterisovat) — ne, to se mně nerýmuje.

Hledá se umělecké zdraví a umělecká čestnost čili slovo o t. zv. moderní české lyrice náladové

(In margine J. Opolského Pod tihou života a J. Holečkovy Srbské národní epiky)

Protrpět se poslední lyrickou sbírkou p. J. Opolského bylo mně prožít kus zlé budy a muk. Muk dvojích: předně jde o básníka, který ti býval milý, jehož první knihu před deseti roky jsi vital: viděl jsi v ní projev básnické osobnosti a slib opravdového uměleckého růstu. Pan Opolský ve své první knížce, ve Světě smutných,¹ měl jakousi svěžest a novost duševního zraku, jakousi opravdovost citění a naléhavost výrazu, které slibovaly a zavazovaly. A není radostí, musíš-li si říci, že p. Opolský postupně zrazoval sám sebe, až došel nakonec k této bědné, suché, pusté a nudné manýře, která připomíná místy — bolí to říci, ale není zbytí, neboť jde o věc závažnou a velkého dosahu — řemeslnou obratnost střihače siluet nebo hračkářství skladatale šarád a rebusů. Vidět, jak člověk, který ti byl milý, umělecky schne a pustne, jak zasypává si sám všechny lepší možnosti vývojové, jak rozšlapává a rozřěduje své původní obrazy, své básnické stylisace a útvary, jak se opakuje v odmocněné a zeslabené formě — jak všechno, co bylo kdysi organismem, sevrklo se a seschlo se v hotový mechanismus, v ztrnulou topornou grimasu a pohodlnou, ale i vražednou manýru, to je kus utrpení, kterého bys toužil tak rád zniknout. Před ním zavřel bys rád oči i uši a o svou pokořující zkušenost nesdělil bys se ani svému nejlepšímu příteli. Ale jde o víc: knížka p. Opolského jest v neblahém smyslu slova knížka typická, knížka

1 - [Viz Kritické projevy 4, str. 256 a n.]

průměru t. zv. náladové moderní lyriky české. Verše, které čítáš největší většinou v t. zv. mladých modernistických listech českých, podobají se tomu, co podává p. Opolský ve své sbírce, jako vejce vejci. Trpí týmž nedostatkem vši slušné a poctivé metody umělecké, jsou stejně násilně soukané a vyvíjené z churavé, verbalistické obraznosti, jsou stejný dým hlav mnohem pustších ještě; libují si v stejné neurčitosti a rozplývavosti obrysově a v stejném umělém a pracně nanášeném přítmí; stejně kalí svou vodičku, aby se zdála hluboká; pracují stejnou mystifikací, mají stejné floskule, stejný žargon, stejné načechrané fráze, stejné šarádové vzezření; jsou stejně zvětralé a vykypělé, bez jádra a živné vůně; honbou stejně pitvornou a krkolomnou ženou se za nezvyklými rýmy a doufají, že takto zachytí cosi, co se bude alespoň zdát veršem, a že takto domohou se alespoň jakéhosi obsahu a smyslu. Slovem: jde o stejnou nemohoucnost uměleckou, o stejnou bídu stejně maskovanou a stejně zalhávanou. Říká se této lžipoesii lyrika náladová nebo impresionistická a snad i jiných slov zneužívají pro ni ještě kritikové — já říkám jí lyrika dekorační nebo papírová nebo melancholická nebo prostě a jasně špatná. Melancholická nejen proto, že tohoto slova jest v ní se zálibou zneužíváno, nýbrž hlavně proto, že ve mně budí melancholii opravdu nejčernější. Říkám jí také galanterní lyrika, poněvadž mne mučí neodbytnými vzpomínkami na ohyzdné pseudosecesní galanterní krámy: její fráze mají velkou podobu se zvrhlými různě kroucenými, nesmyslnými a nelogickými lekníny, labutími krky, rybími pannami a jinou havětí, kterou lepí a látá na všecko pokažený pseudomoderní vkus.

Chci ukázat zcela konkrétně, rozbořím některých básní a strof p. Opolského, básní a strof zachycených většinou namátkou, jaké jsou hlavní organické vady, kterými tato lžipoesie churaví.

První znak této poesie jest: nepojmenovat nic vlastním jménem, opisovat obšírně, loudavě a piplavě nejprostší děje a úkony. Tato poesie vyhýbá se vši věcnosti jako čert kříží.

Den po dni slunce z červánků je vzřáté,
vždy nové pompy¹ pln jest jeho vzrůst,
jak symbol chleba na hostii svaté,
jenž plane jen a nedotkne se úst.

Tak popisuje p. Opolský východ slunce! Takovými vzdálenými, mlhavými, nepřesnými asociacemi, které nic nesdělí z krásy a síly toho prostého a slavného děje, jímž jest východ slunečný, které kloužou po povrchu a nezachycují nic z jádra věci. Veliký aparát slovný, který pracuje s velkým hlukem, ale s žalostně malým výtěžkem, taková jest tato planě mnohomluvná lžipoesie.

A dále: Jen nic neřici určitě a jasně! Stále pracuje se s velkým napětím o udržování šera a přítmí. Nikdy nepoví se nic určitého ani o scenerii ani o jednajících osobách: jen stále čísi, kdosi, jeden, kdesi, odkudsi, jakýsi. („Čís ranní soprán s výsosti se smeká (!)“ str. 30. „Dávno už, dávno (kdypak asi?), za jedné z vybraných neděl. (Co na tom ostatně záleží, byť bych to precisně věděl!) — Tak tedy dávno (kdypak asi?) bral jsem se odněkud poli, potkal jsem v mlze kohosi, ostatně kohokoli.“ Str. 44.)

Odtud většina básní p. Opolského v této knížce působí dojmem šarád. Některé rozluštíš si napolo, jiných nerozluštíš vůbec; sem tam podaří se ti snad, že doběřeš se několikerym čtením přibližně nebo pravděpodobně toho, co básník cítil nebo si představoval, ale zisk takový jest velmi pochybný: nebývá to ani nic celého, ani nic silného, ani nic velkého. Nejčastěji žene se kolem tebe jakýsi dýmný mrak slov, z nichž probleskne sem tam tucha jakéhosi dojmu nebo citu, aby ji co nejdřív zhltila zase tma a mlha. Opakuji: jest v knížce p. Opolského řada básní, s nimiž nevím si prostě rady. Cítím při nich jen, že básník podal místo vykvašené a zralé básně jakýsi chaos nebo zárodek citový a dojmový, že si odpustil dlouhý krystalisační děj,

1 - Slova „pompa“ jest zde, kde jde o prostě velký děj přírodní, užito nemístně a nevkusně: pompa značí malichernou parádu lidskou a společenskou.

vlastní tvárnou a tvůrčí práci uměleckou, kterou se vysvobozuje a organisuje teprve z citového a nervového chaosu melodická linie opravdové lyriky. Aby se neřeklo, že pomlouvám, cituji celou báseň se str. 62 a prosím čtenáře, aby se nad ní zamyslel a snažil se ji proniknout a zúčtovat si ji psychologicky i esteticky.

Hle, vstoupila kalným fluidem (?) zas ve mne duše vraha,
by oběti své spočetla, je z dávných hrobů tahá.

Však na vysokém prestolu již krevní písař sedí,
by přijal v hrozném mlčení můj zmatek odpovědí.

„Zvuk prsou chtěl bych proflít (1), můj zkamenělý sudí!
Pot němoty však skráně mé ve vaší jámě studí.

Já přišel sám, jak každý vrah se k místu hrůzy vrátí.
Vše přijímám... Jen rád bych vzkřik, než počnu umíratí!

Však ani zvuk. Juž cítím krev, jak z dálných planin žene,
kde splavy její protrhly mnou duše utracené!“

Báseň tato jest vrchol nejasnosti. Zde přestává umělecká poctivost a začíná vědomý klam. Jde o sen nebo o skutečnou vinu? Nepoznáš toho. Co chce říci básník prvním veršem: „Kalným fluidem vstoupila do mne duše vraha“ — nerozumíš a neporozumíš do smrti, o jaký děj nebo proces duševní tu jde. Není to všecko nic víc než neumělecké koketování s jakousi mysteriosností a s jakýmsi tragismem, o nichž básník nedovede říci nic opravdově prožitého a promyšleného, a proto látá dekorační strašidla ze slovních nehorázností. A takovouto lacinou mysteriosností, vyráběnou bez vnitřní nutnosti, mysteriosností zcela slovnou a frázovitou, šerí se celá knížka p. Opolského. A často máš dojem mystifikace úmyslné: neboť jest těžko připustit, že básník neví, jaké nehorázné a absurdní verše sláтал. Abych nebyl podezírán z předpojatosti, opisuji zde jinou báseň a žádám čtenáře, aby se s ní vypořádal, jak dovede — já nedovedu jinak než slovem: mystifikace.

Řeč stromů zněla, hlasy táhly dřevem(1),
jev neznámého jsouce pramene (?),
na slova těch, již trpí pod úsměvem,
si v hlase tomto člověk vzpomene.

A zpíval pták svou plynou píseň noční,
jež vznášela se třesouc ve výši,
že řekl jsem: „Už s prosbou svojí počni,
teď — živ-li jest — tě bůh tvůj uslyší!“

O, slyšel jsem, jak vzdálen kolouch kvílí,
jsa z pravé cesty liščím bludem hnán (?),
že klesl jsem na zbytcích lidské síly
a odestřel své srdce dokořán¹

i s jeho bázni, s jeho krví hravou (?),
by průvan slávy vstoupil do něho,
je zbavil ran a hnisu nečistého
ve jménu otce... ducha svatého...

Tato báseň jmenuje se, bůhvíproč, *Lesy* a jest citována ze 73. stránky. Přiznávám se, že nemám potuchy o tom, co chtěl jí p. Opolský povědět, ač jsem ji četl několikrát, a že mám jen dojem českých slov sešíváných v něco, co jest mně stejně cizí jako turečtina. A tato báseň není jediná svého druhu a rodu; jest v knize alespoň deset čísel úplně jí podobných, t. j. úplně nesouvislých, temných a absurdních, před nimiž stojím bezradně. Pravou báseň — mimochodem řečeno — poznáš po tom, že čím déle ji rozebíráš, tím více nových a hlubších krás, tím více účelnosti a promyšlené úmyslnosti i jednotné nutnosti v ní nalézáš. Špatné básně, jako tyto verše p. Opolského, rozsypávají se ti pod rukou v hrst trosek, jakmile se jich dotkneš estetickým rozbořem.

Ale p. Opolský není jediný, kdo píše takové verše: p. Opolský má školu. Mladé listy hemží se básněmi t. zv. náladovými, v nichž mladí autoři pod záminkou nálad a impresí sešívají logické i jazykové necudnosti, z kterých je slušnějšímu člověku

1 - *Dokořán* se něco *olevirá* — nikdy ne *odestírá*. Básník popletl si prostě dvojitě slovo a dvojitě pojem pro přibuznost zvuku!

prostě ošklivo. Jednoho z kopy uvádím, jakéhosi p. Antonína Veselého, jen proto, že jsem jeho opus četl poslední dny. Jest otištěno v 9. sešitě Dykova Lumíra [roč. 37] nedávno vydaném na str. 389 a jest nadepsáno Dálky.

Bílé plachetky se třepetají na Havole,
s obou břehů parky ovivají zprahlou zem,
slunce hoří v žhavém popelu a stín je dole,
kde má touha leží se svinulým motouzem (1).

Na verandě okřívají omdlévavá slova,
pobřeží je bíle lemováno vilami,
říší akácii doména vlá achátová (??),
u zábradlí vlny v směchu chřestí třtinami.

Parníky se rozjíždějí stříbropěnnou drahou,
na dně obzorů jich síla v kouř se rozpadá,
každá dálka je mým zvadlým očím náhle vlahou,
kalinová koule vzpomínek v ní opadá.

Přeletavý šelest vrbin ve vlasech mi sedal,
zážeh oblohy se linul v novém ztlumení,
nové snítky zaclánějící dál zrak můj zvedal,
na sedadle osamělo sváté lupení.

To jest t. zv. nálada. Sešije se několik dojmů vyslovených pokud možno kostrbatě a pitvorně, bez vnitřní souvislosti, pouze v časovém sledu, jak šly za sebou, podají se neztavené a nepřepodstatněné tvůrčím varem nitra, bez každého vnitřního citového tepla, bez každé vyšší dramatické jednoty, položí se surově a syrově před čtenáře a řekne se: ejhle báseň. Dojmy a nálady může mít každý, jaké chce — zde není možna umělecká kontrola, soudí mladí pánové, a proto oddávají se tomuto anarchistickému žánru s velikou vášní.

Ale mladí pánové se klamou. Několik sešitých dojmů není ještě báseň. Báseň jest vyšší jednotu, nejprve duševní, citová a pak formová a výrazová. Kde není detail ospravedlněn a vykoupen tímto vyšším celkem, kde vypadá z něho a vtírá se pozornosti svou groteskní schválností — jako u všech těch pánů — kde se autor honí krátkodeše za malichernou intere-

santností, kde neumí obětovat celku a zúročit detail ve službách vyšších a vzdálenějších cílů, tam není umění ani poesie, tam jest jen drzost moderního gigrláctví, pestrá pustota a prázdnota zahlušeného a otupeného nitra. Není pochyby, že naše t. zv. modernistická poesie, nemá-li shnit v neřesti, potřebuje ozdravovatele jako soli. Nic nezpomáhá parfumovat a zahlavat tu bídu, křičí hlasem velikým a propálí se ne-li dnes, jistě zítra na světlo.

Po *takové* moderní poesii probírat se Holečkovým výborem ze staré národní epiky srbské jest kus vysvobození a vykoupení, za něž nemůžeš být dost vděčen. Zde ovane tě místy dech opravdového velkého umění, vzduch tak silný a opojný, že by v něm řada moderních básnických panáků ani dýchat nedovedla. Jakou rozkoší jest čísti tyto verše zdánlivě tak zcela střízlivé, tak věcně správné, v nichž není jediného zbytečného slova! Každý detail nese a slouží, každý obraz má svůj účel komposiční. Pan Holeček mluví v předmluvě o této národní epické poesii jako o poesii *přirozené*, ale to jest nesprávné slovo i nesprávný pojem. Tato poesie není přirozená, i tato poesie jako všechna tvorba lidská jest *umělá*. A podivoval jsem se často, jak *promyšleně* umělá. Dnes badatelé nordičtí ukazují na své staré severské epice, že nebyla tak volná a přirozená, jak se někdy soudí a zdává, že byla vázána zákony, pravidly a konvencemi, a někdy dosti úzkými pravidly a konvencemi, že měla své zákony komposiční, paralelismy rytmické. A stejně tomu bude asi se starou epikou srbskou. Již pozornější čtenář poznává, že některá čísla jsou stavěna jako široké balady o refréne, jinde vidíš zřejmě, jak motiv se vrací nebo obměňuje — slovem, cítíš všude vnitřní rytmické členění a komposiční vázanost a zákonnost, tedy umělecký úmysl a záměr, konvenci a zákon. A právě tato vázanost jest to, co si vynucuje tvou úctu.

A cítíš, že jako všechna tvorba lidská jest i tato stará básnická tvorba umělá, ale ovšem *dobře* umělá — tím liší se od špatné umělosti a neumělosti modernistických lžibásníků, o nichž jsem mluvil. A cítíš i stupně a rozdíly tohoto umění: jsou sil-

nější i slabší básníci ve výběru p. Holečkově, jsou v něm čísla vzácné síly a pravé klasické ryzosti a plnosti stylové, i čísla slabší, roztržitější a mdlejší. Ale nějakého rozdílu rodového a bytostného mezi touto poesíí národní a moderní poesíí umě-
lou není: poesie, kde je pravá a plná, jest vždy a všude také uměním. A mezi pravými moderními básníky, byť nejvýlučnějšími aristokraty, na př. takovým Stefanem Georgem, a starými anonymními tvůrci národní epiky není podstatných rozdílů: obojí hledají slovo konečné a definitivní, epitheton, které by řeklo všechno, vyčerpalo úplně charakteristiku, obojí touží po nejvyšším sestředění látkovém, obojí se poutají a váží konvencemi, obojí komponují a pracují na útvarech stylové zákonnosti a ryzosti.

V prvním čísle tohoto ročníku psal jsem o prvotině p. Taufrově Květech,¹ a dnes leží přede mnou hned jeho dvě další sbírky veršové, vydané rychle po sobě. Skoro osmdesát nových básní podává zde p. Taufer, materiál jistě dostatečný, abys si mohl utvořit soud o jeho básnické síle i o jeho umění. Soud ten, žel, není však jiný, než který ve mně vyvolala jeho sbírka první, a tyto dvě nové knížky podobají se jí opravdu jako vejce vejci: p. Taufer nedospěl v nich ani zesílení ani zkrystalisování své vlohy, neovládl ji umělecky ani stylově, nevytvořil nic, co by se dalo nazvat básnickou osobností, sestředěným a uvědoměným výrazem básnickým, melodickou kulturou smyslů a duše. Pan Taufer i v druhé a třetí knížce své stojí na stupni, který zaujal knížkou první — na stupni velmi negativním a velmi pochybném: podává ozvuky různých cizích individualit, a podává je hodně mechanicky a trpně. Má sem tam jakousi obratnost, snadnost nebo plynost veršového výrazu, ale tato snadnost a plynost jsou právě neumělecké a svědčí právě proti p. Taufrovi: p. Taufer dovede zachytit sem tam v několika verších cizí typickou melodii — jednou Březinovu, jindy Sovovu nebo Neumannovu, jindy, žel, i Hálkovu a Heydukovu — ale kde má podat něco z charakteru vlastní duše, vlastní zor a vlastní interpretaci světa a života, vlastní spád a melodii, vlastní zkušenosti a reakce, tam selhává úplně: všechno, na co se pak zmáhá, jest jakási

1 - [Viz zde str. 136 a n.]